

Структура кристалів

Андрій Жугаєвич (azh@lanl.gov)

30 квітня 2012 р.

1	Вступ	1
1.1	Номенклатура кристалічних структур	1
1.2	Задання кристалічної структури	1
1.3	Характеристики кристалічних структур	2
1.4	Гексагональні щільноупаковані структури	2
2	Елементи квантової хімії	3
2.1	Типи зв'язку	3
2.2	Ковалентний зв'язок	4
2.3	Гібридизація орбіталей	5
3	Принципи будови кристалів	7
3.1	Основні закономірності будови кристалів	7
3.2	Кристали з ковалентним зв'язком	7
3.3	Кристали з металічним зв'язком	7
3.4	Іонні кристали	7
3.5	Молекулярні кристали	8
4	Приклади кристалічних структур	8
4.1	Кристалічні структури одноелементних речовин	8
	Література	9

§1. Вступ

1.1. Номенклатура кристалічних структур

В силу нескінченної кількості різних типів кристалічних структур немає і єдиної системи їх позначень. Найпростішим є використання загальноприйнятих назв або *прототипів*, наприклад, Cu має кубічну гра-
нецентровану ґратку, Si — ґратку типу алмазу, GaAs — ґратку типу сфалериту. Найпоширеніші в природі кристалічні структури описані в системі так званих *структурних типів* (Strukturbericht). Символ структурного типу складається з типу хімічної формули (A — елементи, B — сполуки виду AB, C — сполуки AB₂, D — сполуки A_nB_m, E-K — складніші сполуки, L — сплави, O — органіка, S — силікати) і порядкового номера для цього типу. Наприклад, структурні типи згаданих вище кристалів такі: Cu — A1, Si — A4, GaAs — B3. Часто використовують так званий *символ Пірсона*: тип ґратки Браве і кількість атомів на елементарну комірку Браве, наприклад, Cu — cF4, Si — cF8, GaAs — cF8, проте сам по собі він дає дуже обмежену інформацію.

1.2. Задання кристалічної структури

Найтривіальнішим способом однозначної специфікації кристалу є задання примітивної комірки і розташування атомів у ній. Інформативнішим є визначення наступного набору: 1) просторова група; 2) незалежні параметри ґратки Браве; 3) положення атомів у формі позицій Уайкофа (так званий *елементарний фрагмент* кристалу). Наприклад,

- Cu — Fm $\bar{3}$ m, $a = 3.615$ Å, [Cu (4a)];
- Si — Fd $\bar{3}$ m, $a = 5.431$ Å, [Si (8a)] (початок відліку в точці інверсії¹);
- GaAs — F $\bar{4}$ 3m, $a = 5.653$ Å, [Ga (4a), As (4c)].

¹Для деяких груп з неоднозначним вибором елементарної комірки треба фіксувати вибір останньої.